Disputatio Juridica De EMTIONE ET VENDITIONE.

Quam
DEO adiuvante,

SUB PRÆSIDIO

Amplissimi & Consultissimi VIRI,

Dn. HELFRICI ULRICI HUNNII, J.U.D.

Illustrissimi Hassiæ Landgravii LUDO
Consiliarii, & inclytæ Academiæ Giessenæ P
dectarum Professoris ordinarii, Præceptoris
& fautoris sui multis modis
colendi,

Publicè, pro viribus defendere conatur

PHILIPPUS SIGISMUNDUS CLUD
HELMSTADIENSIS SAXO.

In auditorio JCtorum 26. die Augusti.

GISSÆ, Exscribebat PETRUS LUCIUS,

M. DC. XX.

Nobilissimo ac Generoso Viro,

Dn. THEODORICO BEHR, Hereditario in Stelligt & Hüsling, REVERENDISSIMI, ILLUSTRISSIMI, Dn. CHRISTIANI Ducis Brunsw. & Luneburgensium Produci Grubenhagico & Consiliario intimo, &c.

NEC NON

Magnifico ac Consultissimo Viro,

Dn. STATIO BORCHOLTEN, ejusdem Celsissimi Principis in ducatu Grubenhagensi Cancellario & Consiliario præcipuo.

Dominis Patronis & Fautoribus suis perpetuò honorandis.

Hanc disputationem dicat & dedicat

AUTHOR ET RESP.

DISPUTATIO
De
EMPTIONE ET VENDITIONE.

De hac materiâ aliquid dicturi, non quidem quantùm ad perfectam hujus contractus tractationem, sed quantùm ad consuetum discursum sufficit, agamus. Et 1. de origine Emptionis, venditionis. 2. de ejus substantialibus & quæ res vendi non possint. 3. Quot modis hic contractus perficiatur. 4. à quibus contrahi possit vel non, & qui ad ejus celebrationem cogantur. 5. Quibus in rebus celebretur. 6. Quomodo & quot modis rescindatur. 7. & ult. *Quæ actiones ex eo competant.*

Thesis I.

INter contractus qui consensu perficiuntur, meritò refertur Emptio, venditio, quæ ideò consensu contrahi dicitur, quod neq; verborum neq; Scripturæ ulla proprietas desideretur, sed sufficit eos qui negotia gerunt consentire. *Inst. de obl. ex consens. l. 1. §. 1. ff. de O. & A.*

2. Hinc est ut Emptio, venditio perfecta sit, etiamsi neque traditio neq; numeratio pretii accesserit, *pr. inst. hic.*

 Nam

quam in hoc contractu exigimus taxationem certi pretii: sed numerationem etiam pretii ad perfectionem hujus contractus non desideramus.

3. Originem sumsit à permutatione *l.1.ff de contrah. empt.* in quibus contractibus fuit tanta similitudo, ut sæpè dubitabatur an sit permutatio seu emptio venditio, *d. l.1.§.1. & §.item pretium Inst. de empt. & vendit.*

4. Ac olim quidem usu nummi nondum invento, nullum erat inter hos contractus discrimen, & unusquisque secundum necessitatem temporum ac rerum utilia inutilibus permutabat, *d.l.1.in pr.*

5. Nummo vero invento cœpta est distingui permutatio ab Emptione vend., ita ut permutatio utrinq; fieret rebus, Emptio non utrinq; rebus, sed ex unâ parte re, ex alterâ pretio interveniente.

6 Et sic permutatio hodiè in multis differt ab emptione vend: In venditione enim aliud est vendere, aliud emere, alius emptor, alius venditor; aliud pretium aliud merx; quod secus est, in permutatione, in quâ discerni nequit, quis sit emptor, quis venditor, quid pretium, quid merx *d. l. 1. §. penult. & l.1.in pr. ff. de rer. permut.*

7. Emptio venditio quoq; solo consensu obligationem parit. *Inst. de oblig. ex consens.* permutationis conventio non nisi ex re secutâ *d.l.1. §.2. ff. de rer. permut. & l.3. C. eod.*

8. Cum tam magnam cum hoc contractu affinitatem habeat permutatio, dubitabatur: si ex unâ parte una species tantùm detur, ex alterâ parte species quoq; & pecunia, an emptio vend. an vero permutatio contracta sit? In hac quæstione semper quid inter partes principaliter actum sit inspici debet, ut si expresse nominaverint partes venditionem tum venditio, si permutationem; tum permutatio sit. *l.6.§.1.ff. de act. empt.*

9. Si

9. Si vero non constet quid actum sit, debet inspici quid plus valeat, an pecunia quæ ab unà parte solvitur prævaleat rei quæ ab eàdem parte & erit emptio, an verò prævaleat res pecuniæ & erit permutatio *l. quicquid 27. § final ff. de acquirend. rer. domin. arg. l. queritur 10. ff. de stat. hom.*

10. Si hoc cognosci non potest, nec partes nomen contractus expresserunt, in dubio erit permutationis contractus præsumendus *l. 1. ff de æstim. act.*

11. Substantialia hujus contractus emptionis vend. tria sunt, quæ in hoc contractu incundo adeò sunt necessaria, ut si vel unum ex iis omittatur, contractus perfectus non sit, & emptio nulla.

12. Primum est CONSENSUS *l. 1. in fin. ff. de contrah. empt. l. 2. C. eod.* sine quo hic contractus consistere nequit *l. 9. ff. h t* & ut ab utrâq; parte interveniat necesse est *l. 1. ff. de pact. l. in omnibus 55. ff de de O. & A.*

13. Qui debet esse liber *l. nihil consensui 116. ff. de R. I.* & in quantum fieri potest clarus & perspicuus: nam si obscurus sit, etiamsi initio contrahatur, tamen interpretatio fit contra venditorem, in cujus potestate fuit legem apertius dicere. *l. veteris 39. ff. de pactis. l. labeo 21. l. cum in lege 33. ff. de contrah. empt. l. in contrah. 172 ff. de Reg. Iur. Dn Procancellarius Ioh. Kitzel. in prælect. publ. c. tua nos 36. extr. de sponsalib. ration. dubit. 5.*

14. Non coactus, ut videlicet utraque pars in hunc contractum volens accedat, nam emptio metu fact[illegible] ditur *l. 1 C: de rescind. vend. l. 1. ff. quod metus causa.* Et dol[illegible] tractui bonæ fidei dans causam & initium ipso jure vi[illegible] tractum *l. 3. §. ult. ff. pro socio.* Nec conventio de dolo no[illegible] stando valet *l. contractus quidam 23. ff. de R. I. l. 1. §. illud 7. pos.* Quia in omnibus contractibus bona fides præstand[illegible] *l. in mandato 59. §. 1. ff. mandati.* Et dolus bonæ fidei opponitu[r] *d. l. 3. §. 3 ff. pro socio l. si dolo 5. C. de rescind. vendit.*

15. N

15\. Neq; simulatus *l. nuda 55. ff. de contrah. empt. l. imaginaria 16. ff. de R. I.. Tot. tit. Cod. plus valer. quod agit quàm quod simul.* Ut si fiat venditio donationis causa per simulationē, ita enim Emptio vend. fieri non potest *l. sicut Emptio 20. §. 1. ff. locat. Cond. l. cum in venditione 36. ff. decontrah. Empt. l. 3. C. eod.*

16\. Dissensus etiam seu error in materiâ seu corpore vitiat emptionem, (nihil autem impedit error nominis cum de corpore constat. *l. in venditionib. 9. §. 1. ff. d. t. l. si in nomine servi 32. ff. V. O. si in judicis 80. ff. de judic. & ubi quisq;, &c. Dn. Procancellarius Iohan. Kitzel. in prælect. publ. d c. tua nos 36. extr. de sponsal. ration. dubit.* 4.) puta si æs pro auro, plumbum pro argento vendatur *d. l. in venditionib.* 9. Quia cōsensui nihil tam contrarium est quam error & dissensus *l. si per errorem 15 ff. de jurisdic. & ubi quisq;, &c.*

17\. Et Conditione indebiti vel sine causa pretium quod solvit emptor repetere potest *l. suæ rei 16. l. cum ab eo 41. § ult. l. demum 57. ff. de contrah. empt.*

18\. Cum autem nulla regula sit tam firma quæ non habeat suas exceptiones, ea quoq; hic locum habere potest: ut videlicet emptio, venditio non valeat, si in materia quæ toto genere sit diversa, erratum sit, ut si aurum deterrimum vendatur pro optimo, Renense pro Ungarico, consistat emptio venditio *l. quid tamen 14 ff. d. t.*

19\. Secundum substantiale emptionis venditionis est RES seu MERX sine quâ nec emptio nec venditio potest intelligi *l. nec emptio 8. ff. d. t.* quæ à parte venditoris tradi (venditorem accipimus eum, qui rem tradit pro pecunia, cujus actum venditio vocatur) & talis esse debet, ut vendi possit.

20\. Vendi non possunt res quæ commercio hominum sunt exemtæ, ut liber homo *l. 4. cum duab. ll. seqq. l. si in emptione 34. & l. liberi 70. ff. d. t.* res sacræ, sanctæ, religiosæ & publicis usibus destinatæ item loca sacra & religiosa *§ final. inst. t. t. 6. d. l. si in emptione 34. §. omnium cum seq. l. littora 51. l. qui offi- 52. ff. eod.*

21\. Sacra

21. Sacratissima atq; arcana vasa vel vestes cæteraq; naria, quæ ad divinam religionem necessaria sunt, *l. sanci nemini 21. C. de SS. Eccles.* exceptâ causâ redemptionis ca vorum & famis, quoniam non absurdum est animas hominum quibuscunque vasis vel vestimentis præferri *d. l. sancimus 21.* ut & littora quiâ nullius sunt & juregentium omnibus vacent *d. l. littora 51.*

22. Si tamen hujusmodi res ab ignorante emantur emptio esse intelligitur *l. 4. cum seqq. d. t.* non ut res ipsas consequatur, sed ut deceptus emptor habeat actionem ex empto, & consequatur quod sua interest eum deceptum non esse. *§. final. inst. hic d. l. Qui officii 62. ff. de contrah. empt.*

23. Item non possunt emi nec vendi bona minorum *l. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel cur. sunt. l. 1. & per tot. C. de præd. & aliis reb. minor.* nisi vẽdantur ex causâ legitimâ & intervenientibus solennitatibus, & formis in jure requisitis: vel si vendãtur res quæ corrumpuntur & servari non possunt, ut vinum frumentum, animalia superflua, &c. vel deniq;, si vendantur propter magnum æs alienum solvendum *l. magis puta 5. §. si æ. alienum, 14. ff. d. t.* aut propter defectum alimentorum pupilli *l. sed si is 5. §. an autem ff. de Carbon. edict.*

24. Prohibitum etiam est venena vendi, nisi adjectione alterius materiæ fieri possint salutaria *l. quod sæpe 35. §. 2. ff. d. t.*

25. Arma hostibus imperii sub pœna capitis & confiscationis bonorum. *l. 2. C. quæ res exportar. non deb.*

26. Bona feudalia sine consensu domini feudi, sub pœna amissionis bonorum feudalium. *c. un. §. final. quæ fuit prim. caus. benef. amit. c. un. de prohib. feud. alie. per Lothar.* etiãsi vasallus fructus rerum feudalium sine licentia Domini ad certos annos vendere possit, quia venditio fructuum alienatio nõ est.

27. Minimè quoq; permissum est emphyteutæ sine consensu domini meliorationes suas aliis vẽdere *l. 3. C. de jur.* emphy-

ytent. licet domino inscio donare possit. Debet enim inciare domino se jus suum quod habet in prædio esse liturum, quod nisi faciat, jure suo cadit.

28. Ut & rem, quæ mea est, emere non possum, quia quod semel meum est amplius meum fieri non potest *l. sua rei 16. ff. de contrah empt. l. 4. & 10. C. eod. tit l. neq; pignus 45. ff. de R. I. l. servum 37. ff. de condict. indeb.* nisi emptio fiat cum conditione *l. si in emptione 34. §. rei sua 4. & l. existimo 61 ff. h t.* aut si possessio seu jus aliquod quod alteri competit videlicet ususfructus *d l. sua rei 16.* (emptor enim rectè dicere potest totam rem esse suam, etiamsi usufructus suus non sit *l. rectè dicimus 25. ff. de V. S.*) ematur, l. si aliquam 28. *ff. de acquir. vel amit. possess. d. l. si in emptione 34 §. item si 3. ff. de contrah. empt.*

29. Tertium & ultimum substantiale est PRETIUM sine quo æquè emptio nulla est *l. 2. & l. pacta cõventa 72 ff. d. t.* illudq; ex parte emptoris (emptorem intelligimus eum, qui pecuniam dat pro re, cujus factũ emptio vocatur) solvi, sicut res ex parte venditoris tradi debet.

30. In pretio duo considerantur: primum ut sit certum *§. 1. in pr. inst. h. t.* nihil vero interest utrum, jam ab initio certum dictum sit, an verbis ita constitutum, ut postea certum fieri possit, ac postea tale esse incipiat *d. §. 1. inst h. tit.* Secundum ut pretium consistat in quantitate seu pecunia numeratâ. *l. empti 9 C. de contrah. empt. §. 2 in pr. inst. h. t.*

31. Quod ita intelligimus, ut pretium in pecunia numerata determinetur, Nam in solutione benè potest res solvi pro pecunia, volente tamen venditore, non eo invito *l. 9. C. de rescind. vendit.*

32. Conventio enim de pretio certo emptionem efficit, etiamsi nondum sit numeratum, & ejus taxatio pertinet ad contractus perfectionem, numeratio vero ad contractus consummationem, *ut sup. in th. 2. dictum est.*

33. Pre-

33. Pretii dominium emptor perfecta emptione venditorem transferre tenetur, eumq; pecuniæ domini facere *l.1.ff. de rer. permut.* nisi eo nomine satisfactum (vel expromissore vel pignore dato *§. vendita 42. Inst. de R D.*) aut venditor in eo emptoris fidem secutus sit *l. Quod venditi 19. de contrah.empt.l.11.§.2.ff.de act.empt.*

34. Licet autem contrahentibus in pretio naturaliter se circumvenire *l. in causæ 16.§. penult. ff. de minor. 25 ann. l. item si. 22.§ ult. ff. locat. conduct.* & hæc læsio seu circumscriptio tum demum admittitur si sit tolerabilis ac dolus & machinatio absit. *l. si voluntate 8. C. de rescind. vendit.* Si enim probari possit quod deceptio pretii ex dolo contrahentium proficiscatur, rescinderetur venditio *l. si quis 9. ff. de dol. mal. l. & ideo 23. ff. locat. conduct.*

35. Contrà vero venditor emptori rem venditã præcisè tradere tenetur, si ejus prestandæ facultatem habet, nec liberatur præstando id quod interest *§. alia autem inst. de donat. §. sed & certum 1. inst. hic. l. exempto 11. §. & in primis §. venditorem 7 & l. servus 30. §. unic. & l. si quis alienam 46. ff. de act. empt* Nam certum est obligationem esse contractam: At vero obligatio nihil aliud est quam juris vinculum, quo necessitate adstringimur ad solvendum. Nihil etiam magis bonæ fidei congruit, quam id præstari quod inter contrahentes actum est, *d. l. ex empto l. 1. in pr. ff. de pact. l. 1. & 25. ff. de constit. pecun. l. non minorem 20. C. de Transact. & l. cum venderem 21. ff. locat.* Et aliud pro alio invito solvi nõ potest *l. 2. §. 1. ff. si cert. petat.* Aliud autem res aliud interesse.

36. Qui simpliciter rem tradendo non sic liberatur sed tenetur emptori vacuam possessionem tradere, *l. 2. §. 1. l. 3. §. 1. d. l. ex empto 11. §. item Neratius 13. ff. de act. empt. l. si pater 8. C. eod. l. si fistulas 78. § 1 ff de contrah. empt & l. cum res 12. C. de probat.* in eâq; potiorem facere emptorem, ac dominium etiam

n transferre si habet, vel ejus loco præstare usucapiendi nditionem, unà cum evictionis cautione, *d.l.ex emto* 1.§.2.

37. Vacuam possessionem intelligere debemus, quæ ab omnibus non solum veris possessoribus, sed etiam iis, qui quoquo jure rem teneant, vacua est; ut si alius sit in possessione ejus rei, vel rei servandæ causa: ut creditores, vel legatorum seu fideicommissorum nomine, non sit vacua possessio, *l.2.§.un.ff.de act.empt.* Eoq; nec videtur res tradita, quæ his in possessione manentibus tradita est, neq; etiam si quis jure possessionem avocaverit, *l.3.in pr.ff.de Act.empt.*

38. Amplius tamen quam semel rem tradere venditor non tenetur. Ideoq; si hoc fecerit, statim est ab obligatione illa tradendi liberatus, & si postea eadem res reverteretur ad venditorem, emptor inepte contra eum institueret actionem empti, sed rei vindicatione, vel publiciana, aut aliquo interdicto agere potest.

39. Diximus sup. in th.30. emptionem venditionem nullam contrahi posse nisi pretium sit certũ. Quæstio igitur hęc moveri potest, an venditio sit si justo pretio fiat? q negamus, hac ratione moti, quod hoc casu pretiũ certũ esse non possit.

40. Cum nummus pretio opponatur *l.10 §.fin ff.de acquir.vel amitt.possess.* sequitur emptionem uno nummo celebrari non posse.

41. Potest autem pretium in hoc contractu conferri in arbitrium alicujus tertii, *l.final.C.de contrah.empt.* (Non in arbitrium emptoris, *l.quod sæpe 35.§.1.ff.de contrah.empt.*) qui tamẽ certus erit & specificè nominatus, aliàs cõtract⁹ nullus: ut fundus ille tibi ẽptus est, quãti Titius æstimaverit. Quid si multò minoris Titius rem æstimet, aut multò pluris quã valet? placet nihilominus & valere vẽditionẽ, & pretiũ secundũ Titii æstimationẽ esse solvendum *d.l.ult.C.de contrah.empt.*

42. Valet quoq; venditio si fiat eo pretio, quod in arcà ha-

eà habeo *l.7.§.1.ff.h.t.* quia pretii certitudo hic manife[illegible] ma eſt, deſignatur nempe quantitas quæ in arca eſt

43. Ut & pretio declarando à peritis æſtimatoribus, quia inter æſtimatores peritos, quorum alter ab emptore alter à venditore eligendus eſt, nulla poteſt eſſe diſcordia, & propter certitudinem jam electi videntur, quippe cum id quo pacto deſtinatum & conſtitutum eſt pro jam facto habendum ſit *l. cum aurum 19 §. infecti 11. verſ. quid ergo & l. veſtimentum 22. ff. de aur. & argent. legat.*

44. Atq; hæc breviter de tribus ſubſtantialibus: conſenſu ſcil., mercede, & pretio. Quæ ſi intervenerint emptio dicitur perfecta, & omnia cõjunctim probari debent ut emptio probata dicatur, quoties n. lex plura conjunctim requirit, nõ ſufficit quædam fieri, ſed omnia adimpleri neceſſe eſt.

45. Et ſic emptione perfectâ, ab eâ recedere non licet, (adeo ut ne quidem Imperator illud ex plenitudine poteſtatis adimere poſſit, *l.3. C. de reſcind. vend.*) ſicut initio libera poteſtas unicuiq; eſt habendi vel non habendi contractus, ita renunciare ſemel conſtitutæ obligationi adverſario non conſentiente, nemo poteſt *l. ſicut 5. C. de O. & A.* ne quidẽ cum arrharum diſpendio, quando arrha data eſt *l.2. C. quando liceat ab empt. diſced.* Si vero omnibus integris convenerit, ut res, de quâ contractus initus eſt, inempta eſſet, tollitur contractus, & conſenſu eorum qui inter ſe obligati ſunt abitur & receditur ab emptione, *l. juriſgentium 7 §. adeò 6. & l ab emptione 58 ff. de pact. §. ult. Inſt Quib. mod. toll. obl.* Ac non ſolum in totum ab emptione venditione, ſed etiam pro parte, pactione diſcedi poteſt, ſi ſaltem omnibus integris conveniat, ut pars rei emptæ inempta eſſet *d.l. juriſgentium 7. §. adeò 6 ff. de pact.*

46. Emptione perfecta omne etiam commodum rei venditæ ad emptorẽ regulariter pertinet, etiamſi res tradita non ſit *§. cum autem 3. Inſt. hic l. id quod 7. ff. de peric. & comm. rei vend. l.1. C. eod. t.*

47. Quæ-

951

47. Quæritur autem incommodum seu periculum ei venditæ ante traditionem emptione perfecta ad quem pertineat? Nos dicimus illud quoq; ad emptorem pertinere propter illam regulam juris, qui sentit commodum debet etiam sentire incommodum. *d. § cum autem 3. Inst. hic. l. secundum 10. ff. de R. I. l. is qui 15. §. ult. ff. de legatis præstand. contrà tab. &c.* quod tum procedit cum res in specie (secundùm jureconsultos) est vendita *d. §. cum autem 3. l. cum emptor 5. §. mortuo ff. de rescind. vendit. d. l. id quod 7 l. necessariò 8. & l. si vendita 11. ff. de peric. & comm. rei vend.*

48. Secus est in venditione conditionali, nam pendente cõditione, si tota res perit, ad venditorem periculum, si vero deterioratur ad emptorem pertinet, *d. l. necessariò 8. in pr. vers. quod si pendente, ff. de peric. & commod. rei vend.*

49. Idem obtinet si pactum in contrarium intervenerit, ut si venditor in se periculum casus susceperit, *d. §. cum autem 3. vers. sanè.* Aut genus sit venditum, quia genus & quod in genere debetur perire non potest, *l. incendium 11. C. si certũ petat. §. item is 2. vers. & is quidem Inst. quibus modis re contrah. obligat. l. 1. §. 4 ff. de O. & A.*

50. Aut venditio alternativa facta, veluti vendo tibi Titium [aut] & Sempronium, nam tunc Titio mortuo Sempronius dandus est. Si vero pariter decesserint unius periculum ad emptorem pertinet quia unus periculo emptoris vixit, *d. l. si in emptione 34. §. si emptio 6. ff. de contrah. empt.* aut venditor in mora tradendi fuit, qui interpellatus rem non tradidit *l. illud sciendum 17. ff de peric. & comm. rei vend.*

51. Custodiam tamen usq; ad traditionem venditor præstabit talem, qualem debent homines frugi & diligentes & exactiorem quam in suis rebus adhibere solet *l. 3 ff d. t.*

52. Fatale damnum aut casum non præstat, nè incẽdium quidem, quod si vero ipsius culpa probetur, meritò ex bonâ fide tenebitur.

53. Hinc

53. Hinc nunc oritur illa controversia, uter, prior emptor an venditor emptionem perfectam, si de ea lis oriatur implere debeat? Et verius est eum teneri prius contractum emptionis adimplere qui prior ex contractu agit, quia agenti aliàs obstabit exceptio, & iniquum esset ut quis petat conventionem implere, qui ipse nondum satisfecit. Adeoq; emptor agere volens offerre tenetur pretium *l. Julianus* 13. §. *offerri* 8. *ff. de act. empt.* Si videlicet utiliter vult agi.

54. Perficitur emptio venditio variis modis, non tantùm inter præsentes sed etiam inter absentes: puta per litteras aut per nuntium adhoc specialiter destinatam, *l.* 2. § 2. *ff. de O. & A. l.* 1. § *fin. ff. de contrah. empt.*

55. In Scriptis vel sine scriptis: illa statim perfecta censetur, simul atq; de re & pretio convenerit: hæc nō prius quam instrumentum completum fuerit, omnibusq; suis numeris absolutum *pr. Inst. hic l. contractus* 17. *C. de fid. instrum.*

56. Interdum sine arrha, interdum arrha interveniente. Non tamen arrhæ datio de substantia, sed argumentum emptionis venditionis est, ut facilius probetur *l. quod sæpe* 35. *ff. de contrah. empt.*

57. Purè aut conditionaliter §. *emptio* 4. *Inst. hic* purè, ut: vendo tibi fundum pro centum florenis: conditionaliter, veluti si Titius tibi intra certum diem placuerit, erit tibi emptus aureis tot *d. §. emptio.* Hæc conditionalis venditio ante conditionem existentem imperfecta est, & tum perfecta dicitur cum impleta fuerit conditio *l. hæc venditio* 7. *in pr. ff. de contrah. empt* Illa statim simul atq; convenerit.

58. Variatur etiam pactis hic contractus *T. T. C. de pactis inter empt. & vendit.* Qualia sunt in diem addictio, & lex commissoria: in diem addictio ita fit, ille fundus esto tibi cētum emptus, nisi quis intra Calendas Januarias proximas meliorem conditionem fecerit, quo res à domino abeat, *l.* 1. *ff. de in diem adict.*

 59. Me-

59. Melior autem conditio afferri videtur si vel pretio sit additum, vel solutio facilior aut maturior, vel quid utilius venditori afferatur, ut latius *ex l.* 4. §. *final. ff. d. t. de in diem addict.* patet.

60. In summa quicquid ad utilitatem venditoris pertinet, pro meliori conditione haberi debet, *l. quicquid, ff. d. t.* Non vero potest melior conditio afferri, nisi alio emptore existente, qui hanc adferat, & nihil interest quis sit ille emptor, dum alius: utrum extraneus aliquis, an vero unus ex pluribus contrahentibus.

61. Et licet venditori, meliore allata conditione, addicere posteriori, nisi paratus sit plus adjicere prior, *l. licet* 7. *eod. tit.* Quem necesse habet venditor, meliore conditione allata, certiorem facere, ut si quid alius adjicit, ipse quoq; adjicere possit *l. necessario* 8. *ff. eod.* ideoq; si prior quid adjicere volet, placet ei licere, & manere apud eum rem venditam *d. l. licet* 7. Non enim videtur melior conditio allata ab alio, ubi eam quæ allata est prior emptor adjectione superavit.

62. Idq; obtinet quod in pr. th. antecedentis dictum est, cum revera refertur melior conditio, non quando per simulationem adjicitur emptor, *l. ubi autem* 4. §. *cum igitur* 5 *ff. eod.* quoniam falsus emptor & qui se talem simulat, non est emptor, & si falsus emptor subjectus sit priori res erit empta, *d. l. ubi autem* 4. §. *cum igitur* 5.

63. Quid tamen si venditor aliquem subjecerit, & dum simulat meliorem conditionem sibi allatam, rem alii addixerit? Volo priorem emptionem nihilominus manere, quapropter & priori emptori venditor obligatus manet, & eadem præstare debet, quæ ex priore emptione illum præstare oportuit, *l. si venditor* 14. *in pr. hic.*

64. Nullo etiam modo licet venditori quomodocunq; velit conditionem allatam admittere, sed exigitur ut

aut

aut totam adjectionem admittat aut totam repudiet. Qui si meliore conditione allata, dimidiam tantùm fundi partem addicat secundo emptori, nihil agit, sed totus fundus priori emptus manebit, *l quod si uno 13. ff. hic.*

65. Addictioni in diem proxima est Lex commissoria: quæ ita fit, nisi intra certum diem pretium solvatur inempta res fiat, *l. 2. & 4. ff. de leg. commissor.* quod pactum lex vocatur, nam pacta leges sunt contractuum *l. 1. §. si convenit 6. ff. deposit.* & legem contractui dicere est adjicere conventionem & conditionem moderandi contractus causa.

66. Hæc emptio pura est, & magis sub conditione resolvi contractus quam sub conditione contrahi videtur, *l. 1. ff. de leg. commissor.* Ac committitur si emptor, quamvis non interpellatus, pretium suâ die non offerat, *l. 4. §. fin. hic.* Dies enim interpellat pro homine *l. magnam 12. C. de contrah. empt.* nisi emptor justas causas probare possit quibus impeditus sit in explicanda ad diem solutione.

67. Commissâ pactione est in potestate venditoris, utrum legem commissoriam exercere, an pretium petere velit. Nam hæc lex ejus causa adjecta est, ut videlicet ea uti non possit si velit, etiam invito emptore. Non vero potest si commissoriam elegit postea variare, *d. l. 4. § eleganter 2. d. t. Wesenb in π. hic.*

68. Cum in favorem venditoris hæc pactio adjiciatur, ei utiq; renunciare poterit. Cum omnes licentiam habeant iis quæ pro se introducta sunt renunciare, *l. pen. C. de pact.* & tùm commissoriæ renunciatum videri placet, cum venditor partem aliquam pretii accepit, *l. de lege 6. § ult ff. de lege. commiss.* aut pretium solummodo petiit, *l. post diem 7. eod. tit.* Ratio quare id procedat, hæc est, Quia non potest pretium accipi, aut peti utiliter ex causa emptionis nisi prius

valuit

valuit emptio. Ita qui consequens voluit, admisit prius quod antecedit sine quo ad consequentia perveniri non potest necesse est, *l. illud 77. ff. de acquir. vel omitt. hæred.*

69. Sub conditione contractus resolvitur, & res inempta fit quando pretium determinato die no est solutum, ac tum omnia & res & commoda quæ emptor (ut fit in omni emptione purè contracta ubi commodum & incommodum regulariter ad emptorem pertinet, *ut sup. in th. 44. & 45. dictum est*) percepit, ad venditorem redeunt, quæ emptor venditori restituere cogitur. Estq; in eam rem venditori ex vendito actio, *l. 4. in pr. cum l. seq. ff hic.*

70. Huc etiam referri potest pactum de retrovendendo: ut oblato quandocunq; vel intra certa tempora pretio res restituatur, *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.*

71. Quando certum tempus non est appositum, & emptori postea (quocunq; etiam sit tempore) pretium per venditorem oblatum, cogitur emptor rem tradere, si ejus facultatem habet, nec præstando interesse liberatur, *d. l. 2. ubi Dd.*

72. Omnes etiam fructus quos medio tempore percepit emptor lucratur, nec tenetur eos in sortem imputare vel rem sub hoc pacto emptam restituere, nisi illi prius pretium sufficienter fuerit redditum & exsolutum. Secus se res habet in fructibus, si moram fecerit in revendendo, quia à tempore moræ, sive post moram emptor fructus restituere tenetur.

73. Quando vero venditor apposuit pactum de certo tempore & neq; ipse neq; hæredes ejus infra illud tempus pretium obtulerint, elapso eo tempore non potest cogere emptorem ad revendendum. Quod enim permissum est ad certum tempus videtur posteà denegatum.

74. Contrà hoc pactum de retrovendendo non attendi-

venditur nec currit ulla præscriptio, etiamsi esset centum annorum *Borcholt. de Usur. cap. 6. n. ult.* Est enim res meræ facultatis, quæ præscribi non possunt, *l. 2 ff. de via publ.*

75. An autem in hæredes transeat quidam dubitant? Nos ex utrâq; parte ad hæredes transire affirmamus, etiamsi hæredum facta mentio non sit. Cùm omnes actiones (exceptis pœnalibus) activè & passivè ad hæredes transeant, §. 1. *Inst. de perpet. & tempor. act.* Et quilibet contractus præsumatur celebratus ut includantur hæredes, *l. si pactum 9. ff. de probat. l. veteris 13. C. de contrah. & comm. stipulat.*

76. Posse etiam extraneo cedi volumus, quia regulare est omnem actionem personalem cedi posse, hic autem casus non reperitur exceptus, ergo standum erit huic regulæ donec de casibus exceptis doceatur.

77. Controvertitur igitur an ex hoc pacto actio realis vel personalis detur? Eo in illorum sententiam qui personalem dandam esse dicunt. Unde si res ab emptore rursus sit vendita, prior venditor à secundo emptore rem non vindicat, sed datur ei tantùm actio personalis ex vendito adversus primum emptorem in id quod interest.

78. Nec minus controversum est, an is qui emit fundum à duobus cum pacto de retrovendendo teneatur uni partem revendere? Neg. Nam præsumitur contrahentes verosimiliter id egisse, ut aut totus fundus reemeretur, vel totus retineretur.

79. Hic contractus emptionis vendit. celebrari ab omnibus potest, qui aliâs obligari possunt & liberam habent bonorum suorum administrationem, *l. dudùm 14. C. de contrah. Empt.* Et cum Emptio venditio peragatur consensu, consensus autem sit jurisgentium, sicut & ipse contractus emptionis venditionis jurisgentium est *l. 1. § fin ff. de contrah. empt. l. 7 ff de pact. l. 5 ff. de I. & I. §. jus autem gentium Inst. de jur.*

Nat. Gent. & Civil. non minus hi qui juri alieno subjecti sunt, quam hi qui juris sunt sui emere ac vendere poterunt.

80. Cum etiam nulla solennitas verborum necessaria sit, dummodo per facta & signa consensus declaretur, consequens est & mutum & surdum emptionem vend. contrahere posse, sicut & tales personæ matrimonium contrahere possunt.

81. Contrahere tamen etiamsi sint juris sui, quidam natura quidam lege prohibentur: *Naturâ* ut infantes, quorum in jure nostro nullum intelligitur esse judicium atque adeò nullus consensus seu intellectus, §. *pupillus* 9. *Inst. de inutil. stipul.*

82. Et furiosi, §. *sed &* 4. *Inst de curat.* quia nulla eorum est voluntas *l.* 5. *& l. furiosi* 40. *ff. de R. I. & l. qui servum* 47. *ff. de acquir. vel omittend. hæred.* & nullus consensus *l.* 2. *Cod. de contrah. empt. & vend.* sed per omnia & in omnibus, absentium, quiescentium, dormientium & ignorantium loco habentur, *l.* 2. §. *penult. ff. de jur. Codicill. l. ubi non voce* 124. *in fin. ff. de R. I l.* 1. §. *furiosus* 3. *ff. de acquir. vel amitt. possess. l.* 4. *ff. de divort. & repud.*

83. Hoc autem de furiosis dictum esse volo, qui continuâ mentis alienatione omni intellectu carent, *l. Divus Marcus* 14 *ff. de offic. præsid.* Nam si intervalla seu intermissionem furoris habeant, eo tempore quo furor eorum intermissus est rectè contrahunt, quia jam sensum habent, & consentire, imò testamentum facere, & alios quoslibet contractûs celebrare possunt §. *præterea* 1. *vers. furiosi Instit. quib. non est permiss. fac. testam. d. l.* 2. *C. de contrah. empt. & vend.*

84. *Lege*, ut pater & filius, inter quos emptio & venditio contrahi non potest, nisi de castrensi & quasi castrensi

pecu-

peculio, *l.2.ff. de contrah. empt.* Cum in castrensi & quasi castrensi peculio filiifamilias pro patribus familias habeantur, *l. 2. ff. ad SCtum Maced.* alias filiusfamil. cum aliis rectè contrahit.

85. Prodigus, quia furioso similis est, & nullam habere voluntatem intelligitur *d.l.furiosi 40.ff.de R. I.* (factâ autem interdictione prodigus furioso assimulatur non ante) tùm etiam tradere non potest, nec promittendo obligatur, *l.6.ff.de V. O.* sibi vero stipulando acquirere potest *d.l.6. l.certi condictio 9. §.sed & si ei 7.*

86. Pupillus, cui etsi aliquis consensus est, est tamen ille imperfectus, nec ullius in alienando effectus, nisi tutoris autoritate suffulciatur, & si quis ab eo sine tutoris autoritate emerit, ex uno latere contractus constat, nam qui emit obligatus est pupillo, pupillum tamen sibi non obligat. *l.Julianus 13.§. penult.ff. de action. empt.§.pupillus 9.Instit.de inutil.stipul.l 5.§.1.ff.de autor.& consf.tutor. & curat.*

87. Tutores & curatores in rebus pupilli ratione privati officii, *l.si in emptione 34.§.fin.ff.de contrah.empt.* nisi hoc fiat palàm, *l.5.C.eod.* Quod si tamen antequam quis tutor fieret rem emerit, quæ pupilli est, is rem emptam etiam post tutelam acceptam sibi tradere potest. *l. fistulas 78. §. 1. ff.eod.*

88. Administrator publicus vel privatus, non solum per se verum & aliam personam in illis rebus quas in administratione sua habet sub pœna quadrupli, *l. non licet 46. l. Qui officii 62.ff.eod. l.1. C. de contract. judic.* quod tamen fallit si hoc ei specialiter à Principe concessum sit, *d. l. non licet & d.l.1.*

89. Deniq; emptio vend. inter medicum & ægrotum morbi tempore contracta non valet *l. 3. ff. de var. & extraord. cognit.*

 90.Pro-

90. Prohiberi etiam ex justa causa in quibusdam casibus quis potest ne emat, etsi alio modo ei non interdicatur, ut est is qui in foro pro frumento plus debito offert, ut alii carius & pluris emere cogantur, vel is qui in alterius detrimentum plus debito promittit.

91. Circa hæc quæstio illa moveri potest, An proximiores de genere vel familia in emptione bonorum immobilium habeant prærogativam sive jus προτιμήσεως ut extraneos emptores excludant? Puta vendidi agrum meum alicui extraneo, frater meus idem pretium vult dare quod extraneus. Quæritur an contracta emptio inter me & extraneum à fratre meo retrahi possit? Negandum id arbitror propter textum expressum in *l. Dudum 14. C. de contrah. empt.* Nisi testator prohibuisset alienationem extra consortes vel proximos vel familiam fieri, veluti si testator dixisset, Nolo talem fundum alienari quia fuit mihi ab Imperatore donatus, vel fuit meorum majorum. In his enim consistit justa affectio, ut colligitur ex *l. si in emptionem 35 ff. de Minor.* tunc si res in extraneum alienata est, potest per omnes de familiã revocari, & proximior in gradu præferendus est *l. peto 69. §. fratre 3. ff. de leg. 2.* Aut si id de consuetudine in quibusdam locis observetur, Aut si inter cohæredes in divisione ita est cõventum, cum contractus legem ex conventione accipiant. *l. 1. §. si convenit 6. ff. Deposit.*

92. Hactenus de personis, quæ etiamsi hunc contractum celebrare velint, illis tamen de jure interdicatur: Nunc breviter de iis agendum, quæ etiamsi non velint, jure tamen cogi possint, ut debeant.

93. Nemo invitus ad vendendum & emendum cogi potest dicitur *in l. invitum 11. l. dudum 14. C. de contrah. empt. l. nec emere 16. C. de jur. delib.* Quia contractus ab initio sunt voluntatis licet postea sint necessitatis *l. sicut 5. C. de O. & A.* Non

tamen

tamen hæc regula semper locum habet: ut si publica salus fortasse sit præferenda privatæ utilitati, vel si alias quis sit obstrictus de jure præstare obedientiam alicui jussui, tunc enim quis rectè ad vendendum & emendum invitus cogi potest.

94. *Primò*, tenetur hæres invitus, quando à testatore gravatus est, fundum legatarii emere, *l. & si aquo 66. ff. de leg.* 1. Nam voluntas testatoris pro lege habetur, *c. secundum vero 2. Novell. 22. de Nupt.*

95. *Secundò*, Dominus servum non solum favore libertatis vendere cogitur *l. 1. C. de commun. servo. manumiss. §. fin. Inst. de donat.* verum etiam si eum atrociter verberaverit vel malè tractaverit, *§. fin. Inst. de his qui sui vel alien. juris sunt.*

96. *Tertiò*, Tempore caritatis annonæ quis à principe vel Magistratu compelli potest, ut fructus suos æquis pretiis vendat nè annona oneretur, *per l. annona 6. ff. de extraord. crimin.* Etiam si quis merces venales non exposuisset, nec eas publicæ venditioni obtulisset, *Dd in l. 1. C. de Episc. audient. & per text. in l. 1. §. cura carnis 11. ff. de offic. praef. urb.* Non tamen eas res quis vendere cogitur, quibus pro familiâ suâ sustentanda opus habet, cùm ordinata charitas incipiat à seipso, *l. praeses 6. C. de servit. & aqua.*

97. *Quartò*, is qui emit filium venditum à patre tempore famis (quod leges permittunt, ut apparet *ex l. 2. C. de patrib. qui fil. suos distrax.*) oblato pretio tenetur illum patri restituere, *d. l. 2.*

98. *Quintò*, Invitus etiam is vendere cogitur justo pretio, à judice tamen taxato, qui exposuit res proprias venditioni. Sunt vero quædã res, ut gemmæ, vestes pretiosæ, &c. quas regulariter quis compelli non potest ut certo pretio vendat, & tunc regula hæc procedit, Quilibet est rerum suarum moderator & arbiter, *l. in re mandata 21. C. mandati.*

 99. Suffi-

99. Sufficiant hæc de iis qui hunc contractum celebrari possint vel non, & qui ad ejus celebrationem cogantur, ulteriùs quibus in rebus fieri possit pro instituto attingemus. Omnium autem rerum quas quis habere vel possidere vel persequi potest, venditionem rectè fieri dicimus, *d. l si in emptione 34 §. 1. ff. de contrah. empt.* (exceptis iis quæ sunt exemptæ à commercio nostro, vel naturâ, vel jure gentium, vel civili, ut sup. latius dictum est.)

100. Non tantùm corporalium, sed & incorporalium: ut sunt nomina & actiones, quas quis habet contra alium, *l. emptori nominis 6. & l. nomina eorum 17. ff. de hæred. vel action. vend.* licet fiat invito & ignorante debitore, *l. 3. C. eod. t.*

101. Quæ non aliter quam ante litem contestatam rectè venduntur: litigiosas enim res distrahi & transferre hac ratione judiciũ in alium interdictum est, *T. T. C. de litigios.*

102. Etiam rei alienæ, quia emptoris rem facere venditor necesse non habet, *l. Rem alienam 28. ff. de contrah emptio.* non tamen aliter nisi inter ignorantes, vel emptorem saltem ignorantem, *d. l. si in emptione 34. §. item si 3.* is enim re evictâ interesse suum à venditore consequitur, *l. 23. C. de Eviction.*

103. Quando autem scienter rem alienam aut alii obligatam emit, de Evictione agere non potest, & sibi imputet cur non expresse de evictione stipulatus sit, *l. si fundum 27. C. d. t.*

104. Ut & rerum futurarum & illarum quæ nondum sunt in rerum natura, *l. 8 ff. de contrah empt. l. 8. ff. de pericul. & comm. rei vendit.* quod intellige cum hac distinctione, ut si res speratur esse vel nasci, ut sunt fructus nascituri, item partus ancillæ, fœtus pecorum & similia. Et tum possunt vendi cum nascuntur verè, si autem non nascituri sunt non tenet contractus, nec est emptio, quia habet tacitam conditionem si nascantur, *d. l. 8. ff. de contrah. empt.*

105. Va_

105. Valet quoque venditio hæreditatis universalis, quæ alicui delata est vel ex testamento vel ab & intestato, ex quibus patet quod necesse sit mortuum esse eum de cujus hæreditate agitur, quia viventis hæreditas nulla est, *l.1.ff.de hæred. vel.act.vend.* Et pacta de hæreditate viventis inita, legibus improbantur, *l fin.C.de pact.* A creditoribus vero, etiam post factam venditionem venditor rectè convenitur, quia eorum jus debitor hæres contrahendo tollere nequaquam potest, *l.debitorem 25.cum l.seq. C.d.t.*

106. Legibus etiam approbatur venditio servorum ut exportentur, ut patet *ex tit.ff.de serv.export.* &c. item ut manumittantur, *ut ex tit.C.si mancip.ita fuerit alienat.ut manumitt. vel contrà.* Ac filiorum à parentibus ob famem, *ut ex tit. C.de patrib.qui filios distrax:* Ancillarumq;, nō tamen ut prostituantur *ut ex tit. C.si mancip.*

107. Deniq; vendito fundo, fructus & instrumenta adhærentia, quasi pars fundi venditæ intelliguntur, *l. qui fundum 40.§.qui agrum & §.final.l.si aquæductus 47.cum ll.seqq.l.fistulas 78.ff. de contrah. empt.* in summa quicquid cohæret rei venditæ venditum intelligitur *l. Æde 73 ff.d.t.*

108. Cum nihil sit tam naturale quam eo genere quid dissolvere quo colligatum est, *l.nihil 35.l.omnia 100.l.fere 153.ff.de R.I.* (cujus exempla habemus in multis Juris civilis capitibus, ut: in matrimonio, *tot.tit.ff.de divort.& repud.Nov. 22 de nupt.* in patria potestate, *tot. tit. Inst. de patr. potest. & tit. Instit.quib.mod. jus patr. potest.solvit.* in tutela, *tot. tit. Inst. de ordin. testam. & tit. quib. mod. testam. infirm.* in obligationibus, *tot. tit. Instit. de oblig. & tit. quib. mod. toll. oblig.* &c.) sequitur quemadmodum contractus emptionis venditionis nudo consensu & voluntate partium perficitur, eum contractum, partium (non unius *l. 3. & 5. C. de rescind. vendit.* quia ut ab una parte non perficitur ita nec rescinditur,

l.1.ff.

l.1.ff.eod.t.) diſſenſu contrario, ſi videlicet res adhuc eſt integra, diſſolvi poſſe, *l. prout* 80. *ff. de ſolut. l. ab emptione* 58. *ff. de pactis.* Secus ſi ſubſecuta fuerit traditio, tunc enim ſimul reſtitutio rei traditæ fieri oportet, *l. 2. & l. cum emptor ff. de reſcind. vend.* Et hic potiſſimus eſt modus reſolvendi hunc contractum.

109. Deinde reſcinditur propter dolum contrahentium, *l. & eleganter* 17. *ff. de dol. mal. ubi Dd. & l. 5. C. de reſcind. vend.* Cum nemini dolus ſuus contra naturalem æquitatem prodeſſe, patrocinari, ſeu lucro eſſe debeat, *l. 1 § 1. ff. de dol. mal. & met. except. Dn. Procancellarius Ioh. Kitzel. in prælect. publ. d. c. tua nos 36. ration. dub.* 1. Nam ſi dolus dedit cauſam contractui, contractus eſt ipſo jure nullus, ſi is qui dolo circumventus eſt dixerit eſſe nullum: ſi vero dolus incidit in contractum reſcinditur, quando ille non vult ſtare contractui qui dolum paſſus eſt, cum hoc beneficium reſciſſionis in ejus favorem ſit introductum.

110. Tertiò reſcinditur emptio venditio remedio *l. 2. C. DE RESCIND. VENDIT.* (quod veteribus JCtis incognitum fuit *l. 16. §. penult. ff. de minor. l. A Divo Pio §. ſi pignora ff. de re judic.* nec quicquam de hoc remedio in *π*. eſt ſancitum nec certa quantitas expreſſa.) ut ſi venditor qui majorennis (nam minor in integrum reſtituitur etiamſi infra dimidium juſti pretii læſus ſit) ultrà dimidium juſti pretii deceptus ſeu læſus ſit, veluti ſi rem decem dignam quatuor vendidit.

111. Cum hæc lex generaliter loquatur idem etiam in emptore obtinebit; Si rem emit pretio excedente plus duplo valorem. Nam hoc remedium venditori non competit quod venditor ſit, ſed quod læſus ſeu deceptus ſit. Ergo ſi & emptor læſus erit, remedium *d. l. 2.* locum habebit. Ac ubi eſt eadem ratio idem jus ſtatui debet.

112. Nec

112. Nec intereſt læſio circa rem mobilem vel immobilem contingat, utrobiq; enim *d.l.* conſiderabitur.

113. De rebus immobilibus dubitari non poteſt, cum harum expreſsè mentionem faciant, *d.l.2.l.4. & 15. C.eod.tit.*

114. In rebus mobilibus beneficium hoc locum non habere *Cujac.16.obſ.18.tradit.* Verùm cum ab Imperatoribus *in d.l.2 in pr.* vocabulum REI. (cujus appellatio eſt latiſſima *l.5.de V.S.*) poſitum ſit, concludo hanc noſtram *d.l.* tàm ad res mobiles quàm immobiles pertinere.

115. In tranſactione autem hoc remedio uti non poteſt *l. Lucius Titius 78 §.fin.ff.ad SCtum. Trebellian. l.19. C.de tranſact.*

116. Neq; venditor, ſi valorem rei ſciverit, animo tamen lubenti infra dimidium juſti pretii vendiderit, ex hac lege agere poteſt. Nam ſciens læſus & deceptus dici nequit, cum ei injuria fieri non poſſit, *l.Nemo 45.ff.de R.I. & l.1. §.uſq; adeò 5.ff.de injur.*

117. Nec is qui huic beneficio juramento renunciavit: cum omne juramentum ſit ſervandum, ſi modo non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, vel in alterius præjudicium. *c.cum contingat de jurejur.*

118. Idem dicimus de eo qui huic beneficio ſpecialiter renunciavit, ſi enim generaliter renunciatum ſit omnibus beneficiis, non tamen cenſebitur remedio legis noſtræ renunciatum.

119. An autem contra tertium poſſeſſorem competat? ℞. illud contra tertium poſſeſſorem non competere, quoniam actio hinc reſultat perſonalis, non realis.

120. Circa jam dicta ulterius quæritur, Quando reſcinditur contractus, reſq; reſtituitur & redditur, an debeat reddi cum fructibus? Quod ex hoc fundamento negamus, quòd iſte qui poſſidet rem, cum titulo poſſideat, bonâq; fide,

& si unus habet rem, alter pretium, non potest dici possessor in morâ.

121. Quartò Redhibitio etiam quædam venditionis est resolutio, & contractum in totum rescindit, redditâ re vendita & pretio accepto, cæterisq; omnibus restitutis in integrum. *l. Pomponius* 13. *§. praterea ff de acquirend. possess. l. Bovem* 43. *§. aliquando* 6. *& l. facta* 60. *ff. de edilit. edict.*

122. Hæc actio Redhibitoria duplici ex causa competit: ex reticentia venditoris, & ex dicto promissove.

123. Ex reticentia, si venditor morbum aut vitium rei venditæ quod latebat, quodq; emptor nesciebat, reticuerit.

124. Ex dicto promissove, si falsò quid affirmaverit, ut equum non esse calcitrosum, cum esset. Nam adversus dictum promissumvé vendidit *l. 1. §. 1. ff. d. t.*

125. Sunt verò aliquæ causæ propter quas ob morbum aut vitium rei, venditor non tenetur, quarum tres à Donello referuntur.

126. Prima, si venditor, sciens quid morbi vitiivè sit, moneat emptorem, & quidnam id sit palam & rectè pronũciet, uti in æditio edicto expressum est, *in l. 1. ff. d. t.*

127. Secunda causa est, si venditor morbum aut vitium ignorans, & tamen metuens ne aliquid existat, postea nominatim sibi caveat & paciscatur, nè morbi vitiivè nomine si quod erit, teneatũr, *l. quaritur* 14. *§. pen. ff. d. t. l. pacisci* 31. *ff. de pact.*

128. Tertia est, si vitium ita sit evidens, ut sit in conspectu cujusq;, ut si equus palàm cœcus aut claudus veneat, non tenetur venditor, etiamsi de vitio nihil dixerit, nec sibi caverit Non enim necesse est moneri emptorem, qui vitium palàm quod erat, non ignoravit. *d. l. 1 §. si intelligatur* 6. *& d. l. Quaritur* 14. *§. ult.*

129. Quod

129. Quod si venditor taceat, & ab initio vitium non appareat, sed suspicio sit subesse? Ad hoc emptor agi potest ut vel caveat de vitio, vel redhiberi patiatur *l. si venditor* 38. *eod. tit.*

130. Non tamen hac actione redhibitoria finito sex mensium spacio uti poterit *l. sciendum* 19. *§. fin. l. Ædiles ajunt* 38. *l. cum sex* 55. *ff. eod. & l. 2. C eod.* Nec locum habet nisi tale sit vitium, quod usum rei impediat. *l. 5. ff. d. t.*

131. Verùm si emptor sex mensium exceptione redhibitoriâ sit exclusus, intra annum si velit æstimatoriâ agere potest, *d. l. ædiles ajunt* 38. *l. si tamen* 48. *§ non nocebit ff. eod. d. l. 2. C eod.* quando videlicet rem emptam vult retinere. Etsi ab initio emptoris sit electio, utra actione, redhibitoriâ an æstimatoriâ experiri velit *l. si quid* 18. *in pr. ff. eod.*

132. Æstimatoria actio (quæ etiam quanti minoris *in l. quod si nolit* 31. *ff. d. t.* vel quantò minoris actio dicitur *in l. si quid* 18. *in pr. & l. bovem* 43. *§. aliquando* 6. *ff. eod.* & ex iisdem causis, ob quas redhibitoria datur, agit) contractum non in totum rescindit, sed quantò minoris res fuit propter morbum aut vitium cum veniebat, ut quantùm id fuit tantùm emptori reddatur, agit.

133. Quid autem si multò pluris emptoris intersit rem morbosam aut vitiosam venditam non fuisse, an non etiam agi potest exempto eo nomine in id quod interest, ut ea detrimẽta quæ emptor ex emptione traxerit, omnia ei præstentur? utputa venditum est pecus morbosum, ex quâ venditione, pecora emptoris contagione perierunt. ℞. sub distinctione, si venditor rem morbosam aut vitiosam vendidit ignorans, nec sanam esse affirmavit, tum venditor actione redhibitoria seu æstimatoria, non autem id quod interest, tenetur. *l. Julianus* 13. *in pr. ff. de act. empt.* si vero sciens reticuit & emptorem decepit, omnia detrimenta quæ ex

eâ emptione traxerit, venditor præstare tenetur *d. l. Julianus* 13.

134. Excluditur igitur emptor tam ab actione redhibitoriâ quam æstimatoriâ finito anno *d. l. ædiles ajunt* 38. *d. l. si tamen* 48. §. *non nocebit, ff. d t. & d l.* 2. *C. eod.* sive cum pactus est se iis non usurum. Pacisci enim contra edictum ædilium licet, sive in ipso negotio venditionis gerendo convenisset sive postea *l paciſci* 31. *ff. de pact.*

135. Suprà diximus has actiones (videlicet redhibitoria & æstimatoria) competere emptori contra venditorem. Verùm redhibitoria competit tam venditori in emptorem, quam emptori in venditorem, ut scilicet præter rem fructus & accessiones restituat, *l. quod si nolit* 31. §. *restitui* 19. & §. *ult. l. proinde* 33. *eod.* & quicquid facto emptoris vel suorum in re datum est, resarciat. *l. cum autem* 33. *C. eod.*

136. Cum autem eadem actio ex empto competat, *l. Julianus* 13 *in pr. ff. de act. empt.* Et qui civilem habeat frustra desideret honorariam, *ut in l.* 1. *ff. de publ. in rem act. dicitur.* Inde quidam contendunt hanc actionem esse supervacaneam. Attamen cum hæ actiones in multis differant, hæc supervacanea dici non potest, *ut à Wesenb. in tr. de ædilitio edicto n.* 10. *traditum est.*

137. Jam ultimo loco de actionibus empti & venditi breviter etiam dicendum erit: ut autem actio empti locum habeat tria requiruntur.

138. Primum est ut res sit empta. Secundum ut pretium sit solutum aut certè totum oblatum *d. l. Julianus* 13. §. *offerri* 7. *ff. de act. empt. l. quod vendidi* 19. *l. ut res* 53. *ff. de contrah. empt.* Nam qui sibi cupit contractum impleri, is ut illi sua à parte omnia satisfaciat vel satisfacere paratus sit, oportet, *l. cum proponas* 21. *C. de pact. l. sive* 28. *C. de transact. T. T. C. de except. rei vend.* aliàs repellitur exceptione pretii non soluti, &

ven-

venditor eam rem quam vendidit quasi pignus retinere potest *d.l. Julianus* 13. §. *offerri* 7. Tertium ut res non sit tradita, vel non debito modo.

139. Primò potest emptor agere ad rem venditam, si modo venditor ejus præstandæ facultatem habeat, præcisè tradendam. *l. ex empto* 11. §. 2. *l. servus* 30. § *un. ff. de act. empt.* §, *aliæ autem Inst. de donat.* (Traditionem vero intelligere debemus non tantùm naturalem, quæ fit de manu in manum, sed etiam fictam seu civilem, veluti clavium traditionem, item traditionem instrumenti autoritatis, item obsignationem & hujusmodi alias.)

140. Ejusq; vacuam possessionem. *l. 2. §. 1. l. 3. §. 2. d. l. ex empto* 11. §. *idem Neratius d. t. l. Fistulas* 78. §. 1. *ff. de contrah. empt. l. cum res* 12. *C. de probat.* Nam parùm differunt inter se, non fieri aliquid vel non legitimo modo, non tradi vel non modo debito: Et vacuam possessionem accipimus quæ à nemine detinetur seu possidetur, ut latius sup. in th. 37. dictum est.

141. Etsi quidem emptor ad rem præstandam agere possit, tamen in ejus arbitrio positum est, utrum ad rem an ad interesse agere malit. *l. 1. ff. de act. empt. l. si traditio* 4. *l. cum venditorem* 10. *& seq. C. eod.*

142. Secundò, ad partus, fructus & accessiones quas venditor à tempore contractus percepit. *d. l. Julianus* 13. §. *si fructibus* 10. *l. fructus* 13. *& l penult. C. eod.* & generaliter ad omne commodum quod rei venditæ pòst perfectam venditionem accessit, nisi aliter inter contrahentes conventum sit.

143. Tertiò hac actione repetuntur arrhæ *l. ex arrhali* 3. *C. de act. empt.* ut quando arrhæ sunt argumentum & probatio emptionis venditionis, & contractus partium consensu dissolutus est. *d. l. ex empto* 11. §. *is qui vina* 6. *& d. l.* 3. *C. eod. tit.*

144. Quartò datur etiam emptori hæc actio pro evi-

ctione rei venditæ (quam venditor ex naturâ contractus, etiamsi nihil super eâ convenerit, præstare debet *l.6.ff.de evict. l.6.C.eod.t.d.l.ex empto* 11) ut quando res vendita per verum dominum evicta est.

145. Quo casu venditor emptorem cogitur defendere in foro rei conventi *l. venditor* 49. *ff de judic l.1. C.ubi in rem act.exercer.deb.* Si modo emptor venditori denunciaverit litem contra se esse motam, eumq; propter auxilium & defensionem imploraverit *arg. l.1.C.de peric.& comm.rei vend. l.qui absentem* 75 *ff.de procurat.* Et quidem congruo loco & tempore. Et si hoc facere neglexerit & in judicio succubuerit resq; evicta fuerit, actionem de evictione non habet. *l.emptor fundi* 8.*cum l. seq.C.de evict.* Excusatur tamen ob omissam denunciationem si venditori denunciare non potuit *l.si dictum* 56.§ *simili* 5.*ff.eod.l.si permutationis* 29.*C.eod.* Et regulariter quando res habetur ex causa onerosa & evincitur de evictione omnibusq; litis expensis necessariò factis agi potest.

146. Inde apparet donatorem de evictione non teneri, quia donator non videtur aliud donare quam jus quod habet in re, & res eo modo ad neminem titulo oneroso pervenit, *l.ad res donatas* 62.*ff.de ædilit.edict l.Aristo* 18. §.*fin.ff de donat.* nisi evictio promissa fuerit stipulatione.

147. Promittitur vero stipulatio aliquibus modis primò de simplo, deinde de duplo: in stipulatione simplæ promittit venditor, si res emptori evicta esset, se simplum pretium restituere velle, ut colligitur ex *l.evicta re* 16. *& l.emptori* 37.§.*fin ff.de evict.* in stipulatione duplæ promittit, si res evicta esset, se duplum pretii conventi præstare velle *l. vendicantem* 17.*l.cum fundus* 48.*ff.d.t.*

148. Quæ stipulatio duplæ non de quavis re, sed de ea quæ alicujus pretii sit, interponitur: si margarita fortè, aut ornamenta pretiosa, vel vestis serica, vel quid aliud non con-

tem-

temptibile veneat *l.emptori 37. eod.* ſtipulari etiam & triplum & quadruplum poſſumus *l.ſi dictum 56.eod.* At in dubio ſemper ſimplæ ſtipulatio interpoſita judicatur. *l.ſi in venditione. 60.eod.*

149. Ceſſat hæc actio 1. Si ſciens emptor rem alienam emerit *l.ſi fundum 27. C. eod.* Et hoc quidem uſq; adeo procedit, quod neq; emptor ad pretii reſtitutionem agere poſſit *d.l.ſi fundum 27.* videtur enim donare qui ſciens rem emit alienam. *l.1.C.de condict.indeb. & l.cujus 53.ff.de R.I.* 2. Si per injuriam res ei aufferatur, injuria enim quæ fit emptori, auctorem non debet contingere *l.per imprudentiam 51.ff eod.* 3. Si litem contra ſe motam venditori ſuo non nunciaverit *l.ſi ideo 55.§.un.ff.eod.* 4. Si præſcriptio à tempore venditionis advenerit. *l.qui alienam 54.ff.eod.* 5. Si per violentiam res ab emptore aufferatur, quia venditor nō tenetur defendere emptorem de violentia *l fin. C.de act. empt.* 6. Si res ei auſferatur ex ſuâ culpâ *l.hoc jure 27 ff de evict. l quod quis 203.ff.de R.I.* vel negligentia *l.ſi cum venditor 66.ff d.t.de Evict.*

150. Emptoris vero culpa res evincitur multis modis quarum quatuor hic recenſere lubet. 1. Si non appellavit à priori ſententia *l. Herennius 63. §.1.ff.eod.* 2. Si quidem appellavit ſed non eſt proſecutus appellationem intra tempora fatalia *d.l.Herennius 63.§.fin.* 3. Si potuiſſet rem uſucapere & non uſucepit. 4. Si ſua culpa decidit à poſſeſſione rei emptæ. *l.ſi dictum 56.§ 3.ff.d.t.*

151. Deniq; hîc quæri habet, an emptor poſſit compellere venditorem, ut præſtet ei fidejuſſorem evictionis? quod per text. expreſſos *in l. 4. in pr. d.l.ſi dictum 56. in pr.l.emptoris 67.ff & l.3. C. de evict.* negamus. Niſi in principio contractus de dando fidejuſſore actum ſit, *d.l.4.ff. d.t.* aut periculum evictionis in limine contractus immineat. *l. ſi poſt perfectam 24.C.eod.l.habitationum 18.§.un.ff.de peric. & comm.rei vend.*

152. Quin-

152. Quintò hac actione agi potest ad interesse, ut quando traditio tempore debito facta non est, aut venditor celavit qualitatem seu onus, veluti servitutem quam fundus venditus debet *l. 1. §. un. ff. de act. empt.* aut quando res quæ vendita est sub debita & promissa mensura non est tradita *l. 2. & l. 4. §. un. ff. d. t.*

153. Sextò quicquid dolo vel culpa venditoris abest, quicquid alterum alteri ex bona fide præstare æquum est, quicquid pactis comprehensum & quicquid naturaliter inest hac actione rectè peti potest *l. 2. §. 3. ff. de O. & A. l. Tenetur 6. §. 1. d. l. ex empto 11. in pr. l. pacta 72. ff. de contrah. empt.* &c.

154. E contrario actione venditi (quæ utrinq; directa est, tam à parte *emptionis* quam venditoris, quia in hoc contractu par est contrahentium conditio, & unus contrahentium iisdem pænè modis obligatur quibus obligatur alter) agere venditor potest, cui rei jam traditæ vindicatiò amplius non competit, nam ejus dominium si quod habuit & omne jus suum in emptorem transtulit *l. incivile 12. C. de R. V.*

155. Ut autem venditor cum effectu agat, oporteet ut non tantum rem vendiderit, verùm etiam eam tradiderit, aut recusanti obtulerit, aliàs, si res tradita non sit, ei obstabit rei non traditæ exceptio *l. qui pendente 25. ff. de act. empt.*

156. Primò agit venditor ut ei solvatur totum pretium si totum non sit solutum, aut ejus pars si pars non sit soluta, unà cum usuris à tempore rei traditæ *d. l. Julianus 13. § ex vendito 19. l. 5. C. eod. tit. l. Evictionis 18. §. un. ff. de l' sur.*

157. Interdum etiam à tempore moræ *l. 5 C. de pact. inter empt. & vend. l. fructus 13 C. de act. empt.* Æquissimum enim est, cum emptor re & pretio fruatur, eum usuras pretii solvere *d. l. Julianus 13. § veniunt 20.* Et inquum foret moram debitoris damno esse creditori. Quæ tamen non jure actionis sed officio judicis petuntur *l. qui per collusionem 49. §. un. ff. eod.*

l. fru-

l.fructus 13. *C.eod.* Quando autem nec traditio facta est neq; mora intervênit, verum non est usuras à tempore contractus venditori deberi. *l. evictus* 18. *ff. de usur. d.l.* 5. *C. de pact. inter. empt.& vend.& d.l fructus* 13. *C de act.empt.*

158. Secundò ad restituendum aliquid, ut quando à venditore plus quam ex contractu tenetur, traditum est. *l. fundi* 17 *§. si ruta. l.si tibi liberum* 8. *ff de act.empt.*

159. Tertiò ut res emptas aut emptor tollat aut id quod interest præstet *l.* 1. *§. licet ff. de peric.& com. rei.vend.* inde apparet quod hæc actio venditi non tantum post verum etiam ante traditionem intentari possit.

160. Quartò ad restituendos sumptus quos fecit in rem venditam post perfectam venditionem, *d.l. Julianus* 13. *§. præterea* 22 *& l.penult. C. eod.* Sed hic tres conditiones adjici debent. Prima est, si sumptus bonâ fide facti sunt. *d.l.penult.C. de act.empt.* Secunda, si post venditionem contractam facti sunt, ut colligitur *ex d.l.penult.* Tertia, si ante traditionem facti sunt, ut apparet *ex d. l. Julianus* 13. *§. præterea* 22. Potest & quarta addi, si videlicet venditor quid impenderit in eas res, in quas constat velle emptorem impendi, quamvis parùm utiliter. *d.l.Julianus* 13. *§. præterea* 22.

161. Quintò hæc actio datur ut emptor factum quoddam expediat, *l.si is qui lapides* 9. *ff. de act.empt.* in quâ lege venditor actione ex vendito contra emptorem, ut tollat rem venditam, agere potest.

162. Sextò quando res cum pacto de retrovendendo vendita est, & venditor pecuniam obtulerit, hac actione agi potest, ut ei res revendatur. *l.* 2. *C. de pact. inter. empt, & vendit.*

163. Denique datur hæc actio ad consequendum omne quod ab emptore præstari oportet, & quicquid ex natura contractus debetur, aut dictum conventumque fuit.

164. Illud conclusionis loco addam quod utraque actio tam empti quam venditi, tam emptoris, quam venditoris hæredibus competat: Nam omnes actiones ex contractu descendentes regulariter activè & passivè ad hæredes transeunt §. *non solùm. Inst de perpet. & tempor. act. ut supra quoq; in th. 75 dictum est.*

COROLLARIA.

De Jure Divino et Naturali dubitatur, an Usuræ admitti debeant? Affir. Distinguendo tamen cum Wesenbec. in par. h. t.

De Jure Civili controvertitur an fidejussor, qui se obligat ut principalem, Er wolle auff den Fall der nicht Zahlung selbst Schuldener syn / und die Schuld als eine von jhm gemachte eigen Schuld bezahlen / *hoc casu gaudeat beneficio ordinis? Neg.*

Ex Jure Canonico illam quæstionem adduco, an illa conventio valeat, si filia mediante juramento promiserit, se dote contentam fore, nec ullum regressum ad bona paterna habituram? Affir.

De Jure Feudali ambigitur, an Vasallus sine impetratione veniæ Dominum feudi in jus vocare poßit? Neg.

De Jure Saxonico ludendo, comedendo & bibendo omnibusque actionibus familiaribus, quibus quis in amicum utitur, injuria tollitur.

Præ-

Præstantissimo & doctissimo Viro,

DN. PHILIPPO SIGISMUNDO CLUDIO, *Juridicè disputaturo, salutem perennem comprecor.*

CLUDI, præclari soboles laudata parentis
Ad Patrios tendit, ductu virtutis, honores,
Nec gaudet Patrium vitiorum labe malignâ
Obscurare decus, Patriásq; extingvere laudes,
Sed potiús satagit, decus ut florescat avitum.
Fallor? Id ipse tuo testatum reddis honoro
Exemplo, dum celsa petis Prytanea, cathedras
Juridicas scandens, problemata docta resolvens,
Ingenii & dotes pandens, & mentis acumen
Ostendens, legum firmo peltatus amictu.
Gratulor ipse tibi de tám molimine dextro,
Qvod tibi ter sanctus felicitet ipse Jehova:
Hisce vige felix, & perge nitescere mundo.
Nam virtus latitans cæcis hebetescit in antris,
Mens virtute valens claris augescit in hedris.

Justus Fewrbornius, S. Theol. D.
Profess. & Ecclesiastes.

ALIUD AD EUNDEM.

EXpetis ut plaudam, Cludi *tibi carmine amico*
Conatusq́ tuos, nostra Thalia probet.
Ec quis non probet hoc, quod tu pleno impete Leges
Evolvis nostras, multiplicesq́ plicas.
Quæ sint vendendi, gentis de more vetustæ
Jura, his de, ex iuris disseris arte probè.
Laude patris dignam rem præstas: Cludius *an-*
Laude satis volitat docta per ora virum (ne is
Laude vehi dignus, propriâ virtute decenter
Clarius qui ex famâ nominis esse cupit?
At multò maiora meret præconia laudis
Qui benè quæsitas, Nominis auget opes.
Fama Patris clari vel solo nomine clarum
Te facit, hanc studiis, perge fovere tuis.

THEODORUS Reinkingk/ D. Hass. Darmbstad. Consiliarius. Præstantiss. Dn. Respondenti gratulatur.

Præ-

ALIUD.

Præstantissimo & Eruditissimo Viro,
DN. PHILIPPO SIGISMUNDO CLUDIO,
J. U. C. publicè disputaturo.

Vita hominum variis agitatur casibus, illam
Undiq; circumstant jurgia, litis amor.
Hæc miserè socium lacerant, ceu vulnera, corpus,
Sed *Themis* hîc medicas applicat alma manus.
Dum casûs æquâ legum moderatur amussi,
Cuíque suum tribuens quod videt esse pium.
Assiduo hanc Cludi studio excolis, atque Parentem
Egregium sequeris Juris in arte virum.
Julia quem venerans *Academia* suspicit, & quem
Iuclyta Clarorum consulit Aula Ducum.
Cludi, sic porrò præclarum imitare Parentem,
A Themide ut quondam clara brabea feras.
Et, velut à Patre, sic à te Respublica certam
Rebus in ambiguis experiatur opem.

Amicitiæ ergò, ex mutuò quondam convictu contractæ, animo lubentissimo F.

M. Martinus Helvicus, Lingg. Græc. ordin. Hebr. extraord. Professor.

ALIUD.

QVám virtus præclara micat? quám divitis ardor
Ingenii radiat, nec scit latitare sub umbris?
Exemplum præbes, CLUDI*,, dum cuncta recludis*
Ingenio, Themis *alma fovet quæ jura recessu,*
Ex queîs Venditio *bona, quæq; sit Emptio justa*
Differis egregiè, lites & finis obortas.
Finis? Quin & emis cum cognitione decorâ
Suave decus laudemque, & in imâ mente reponis;
Vendere *quo poßis, sed venditione decenti,*
Strenuus in multis quæ, ut apes sua stipat Hymetto
Mella, tibi congeßisti sudore Lycæis.
Gratulor ex animo: tu perge recludere CLUDI
Ingenteis Themidos fontes; Sigſmundus *in armis*
Legum semper oves, vincas hominesq; malignos
Ac nodos, pressos tutare & consule justa,
Sic & justus eris, fratrem, referesq; patremque,
Sic honor in terris, surget sic gloria cœlo.

Gratulabundus fundebat

M. Jacobus **Dürfeld** *Osnab. Westph.*

F. I N I S.

265